

**THE EFFECT OF USING ATTAINING THE
OUTLINE OF THE TEXT STRATEGY TO
FINDING THE MAIN THEME OF THE TEXT**

**Metnin Ana Hatlarını Çıkarma Stratejisini Kullanmanın
Metnin Ana Fikrini Bulmaya Etkisi**

İlhan ERDEM¹ & Dilek KIRNIK²

Abstract

In the elementary school which is the first step of the compulsory education, the ability to find the main theme of the text is being canalized to the students. Because, to be able to find the main theme of the text provides students, both to learn with meaning, and to gain the skill which will ensure them to learn any kind of knowledge that will be a corner-stone regarding any area in their life. It is not easy to find the main theme of the text. It requires high level of thinking. It is being thought that, attaining the outline of text strategy which contributes the students' comprehension of the text, will contribute positively to the high level of thinking ability of the students. The general aim of this research is to identify the effect of the third-grade elementary students' usage of attaining the outline of the text strategy to their ability on finding the main theme of the text. This research has been fulfilled during 2015-2016 Academic Year fall season with third-grade students in an elementary school which is located in the center of Malatya City. Because this research aims to research the effect of attaining the outline of the text strategy to the finding the main theme of the text with an integrated approach, and would like to examine thoroughly how the students get effected from the matter at hand, it has been fulfilled according to the action research model which is one of the qualitative research methods. Descriptive and content analyses were used while analyzing the data. Narrative texts were used in every phase of the research. As the result of the research it has been determined that, the students are slogged in comprehending the texts which were unfamiliar and contain many words. A correlation has been detected with identifying the cause and effect relation of the text and finding the main theme of the text skills. Within the context of these results, the implementation of the applications which devoted to this strategy in educational establishments and alike, and on the students which are facing with learning disorders, is recommended.

Key words: Attaining the outline of the text strategy, main idea, narrative text.

Özet

Zorunlu eğitimin ilk basamağı olan ilkokulda öğrencilere okuduğu metnin ana fikrini bulma becerisi kazandırılmaktadır. Çünkü verilen metnin ana fikrini bulmak öğrencilerin hem anlamlı öğrenmesini hem de yaşamlarının her alanında her türlü öğrenmelerine temel oluşturacak bilgileri edinmek için önemli bir beceri edinmesini sağlar. Metnin ana fikrini bulmak kolay değildir. Üst düzey düşünmeyi gerektirir. Metnin

¹ Doç. Dr., İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi ABD, ierdem@inonu.edu.tr

² İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Temel Eğitimi ABD doktora öğrencisi, dilek1984_melek@hotmail.com

ana hatlarını çıkarma stratejisi öğrencilerin bir metnin içeriğini anlamalarına ve çıkarım yapmalarına katkı sağladığı için öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerine de olumlu bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın genel amacı, ilkokul üçüncü sınıf öğrencilerin metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanmalarının metnin ana fikrini bulma becerileri üzerindeki etkisini belirlemektir. Bu araştırma, 2015-2016 Eğitim-Öğretim yılı güz döneminde Malatya il merkezinde yer alan bir ilkokulun üçüncü sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Bu çalışma, metnin ana hatlarını çıkarma stratejisinin metnin ana fikrini bulmaya etkisinin ne olduğuna yönelik bütüncül bir yaklaşımla araştırmayı amaçladığı için ve söz konusu durumdan öğrencilerin nasıl etkilendiğini derinlemesine incelemek istediği için nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması modeline göre yapılmıştır. Verilerin analizinde betimsel ve içerik analizi kullanılmıştır. Araştırmanın her aşamasında öyküleyici metinlerle çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin yabancı oldukları ve kelime sayısının fazla olduğu metinleri anlamakta zorlandıkları, metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanan öğrencilerin hikâye çözümleme çalışmalarında başarılı oldukları tespit edilmiştir. Metnin neden sonuç ilişkilerini tespit etme ile metnin konusunu ve ana fikrini bulma becerileri arasında bir ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara bağlı olarak bu stratejiye yönelik uygulamaların başka eğitim kurumlarında ve kademelerinde kullanılması, çeşitli sebeplerle öğrenme sorunları yaşayan öğrencilere uygulanması ve başka derslerde de yürütülmesi önerilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Metnin ana hatlarını çıkarma stratejisi, ana fikir, öyküleyici metin.

Giriş

Öğrencilerin Türkçe derslerinde dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunu becerilerinin gelişmesi beklenir. Ancak bu becerilerin yanında düşünme, anlama, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, eleştirme, tahmin etme, analiz-sentez yapma, değerlendirme gibi bilişsel ağırlıklı becerilerin de gelişmesi beklenir. Bu beceriler sayesinde öğrenciler okuduklarını daha kolay anlayarak metnin ana düşüncesine ulaşacaklardır.

Zorunlu eğitimin ilk basamağı olan ilkokul kademesinde öğrencilere okuduğundan anlam çıkarma yani ana fikir bulma becerisi kazandırılmaktadır. Çünkü verilen metnin ana fikrini bulmak öğrencilerin daha sonraki öğrenmelerine temel oluşturacak bilgileri edinmek için kullanacağı en önemli beceridir.

İlkokul Türkçe dersi programına (2009: 57-69) bakıldığında dinlediklerinin konusunu ve ana fikrini belirleme, konuşmasında ana fikri ve önemsedığı bilgileri vurgulama, okuduklarının ana fikrini ve konusunu belirleme, yazılarında ana fikre yer verme kazanımlarının olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında 3. sınıf seviyesinde öğrencilerin ana fikir bulması önemsenmiştir.

Ana fikir, Akyol (2013: 174)'a göre verilen bir metinden nasıl bir ders çıkarıldığını veya çıkarılması gerektiğini belirten ifade iken Güneş (2007,190)'e göre bir metnin neden bahsettiğini ifade eden cümledir. Kısacası ana fikir metnin özüdür ya da metnin vermek istediği mesajı ifade eden cümledir. Bir metni daha iyi anlamak için, bilgiyi daha iyi kodlamak ve kolayca hatırlamak için ya da düşünceleri, duyguları vermek istenilen mesaja göre daha kolay ve etkili yazmak için ana fikir belirlenmelidir.

Ana fikirler, yazarın kurduğu cümlelerin aynısı değil öğrencilerin kendine özgü ifadeleri olmalıdır. Yanlış veya eksik algılamaya yer vermeden net anlamı içermelidir. Bu sayede öğrencilerin anlatma becerileri de gelişecektir. Cemiloğlu (2004: 55)'na göre ana fikir çalışmalarında öğrencilerin kurduğu cümlelerin kendilerine ait olmasına, sağlam yapılu olmasına, kesin yargıları içermesine dikkat edilmelidir. Çünkü öğrencilerin kendine ait olan cümleleri kullanması anlatıma genişlik ve işlerlik kazandıracak ve anlamlı öğrenmeyi sağlayacaktır.

Her yazı bir mesaj taşımak zorunda değildir ya da her yazının bir ana fikri olmayabilir. Ancak okunan her yazıdan sonra kişinin kendine sorduğu “ Ne anladım?” sorusuna bir cevap vermesi gerekebilir. Bu nedenle bazen yazıların amacı mesaj vermek bazen de okuyucuların amacı bir yazıdan ana fikir bulmak olabilir. Cemiloğlu (2004: 37)'na göre dil kullanmanın amacı mesaj iletmektir. Mesajlar, yazarın amacı, hedef okuyucu kitlesinin konumu ve yazılan yazının türüne göre değişebilir.

Ana fikri bulmak, okuyucunun ön bilgileri ve yaşantıları ile bağlantılı olabilir. Afflerbach (1990)'ın yaptığı araştırmada, konu alanı uzmanları kendi alanları ile ilgili metinlerin ana fikrini bulmada farklı, kendi alanlarına uzak olan metinlerin ana fikrini bulmada farklı metotları kullandıklarını tespit etmiştir.

Ana fikrin metin içerisindeki yeri duruma göre farklılıklar içerebilir. Bu durumda ana fikrin yeri şu şekillerde olabilir (Akyol, 2013: 63-66):

- Ana fikir metnin başlangıcında ve ilk paragrafta olabilir.
- Ana fikir metnin başlangıcında fakat birden çok paragraf içerisinde olabilir.
- Ana fikir metnin sonunda ve bir paragraf içerisinde olabilir.
- Ana fikir metnin sonunda ve birden fazla paragraf içerisinde olabilir.
- Ana fikir ilk ve son paragrafa dağılmış olabilir.
- Ana fikir metnin ortasında bir paragrafta olabilir.
- Ana fikir metnin orta kısmında ancak birden çok paragraf içerisinde olabilir.
- Ana fikir okuyucuya bırakılmış olabilir.
- Ana fikir metnin başlangıcında ve sonunda fakat birden çok paragraf içerisinde olabilir.

Bir metinde bu kadar farklı yerlerde bulunabilen ana fikri bulmak kolay değildir. Ana fikir bulma sürecini daha verimli hâle getirmek ve metinden en üst düzeyde anlam elde edebilmek için okuyucunun anlama sürecinin farklı aşamalarında uygulayabileceği farklı strateji ve teknikler vardır. En etkili stratejilerden biri de metnin ana hatlarını çıkarma stratejisidir.

Öğrencinin, bir konuya ait ana fikir ile önemsendiği fikirler arasındaki ilişkiyi görmesi bakımından, metnin ana hatlarının çıkarılması önemlidir. Fakat bunu yaparken öğretmenin sesli düşünerek ana hatları oluşturması ve öğrencilere rehberlik etmesi gerekir. Böylelikle öğrenciler, metindeki temel noktalardan hareket ederek konunun ana hatlarını çıkarabilirler.

Her şeyden önce yapılması gereken, anlaşılmayan yerlerin basite indirgenmesi ve anlaşılır kılınması kaygısıyla hareket etmektir. Bir metnin ana hatlarından söz ederken herkes için nesnel olan bir esasın olduğu varsayılır. Oysa amaca göre temel noktaların belirlenmesinde farklılıklar olabilir. Konunun bir bölümüne ya da tümüne ilgi duyulup bunun çözümü için çaba harcanabilir. Öyleyse not almaya başlamadan önce yöntemin çok iyi belirlemeniz gerekir. Bütünlüklü bir yöntem (metnin tümünü kapsayan) ya da seçmeli bir yöntem (metnin yalnızca bir kısmını kapsayan) izlemek gerektiği önemlidir (Simonet ve Simonet, 2002: 79-80).

Metnin ana hatlarını çıkaran öğrencilerin her bir paragrafta düşünceleri farklı olabilir. Çünkü öğrencilerin okuma öncesinde hem farklı düzeyde bilişsel yapıları vardır hem de metni okuma amaçları farklıdır.

Şimşek (2006: 195)'e göre bir metnin ana hatları çıkarılırken metnin ana ve yardımcı düşünceleri kelime olarak ya da kelime grubu olarak belirlenir. Ana hatlarını çıkarma stratejisi, metnin ana ve alt başlıklarını belirleyerek metnin içindekiler kısmının oluşturulmasıdır. Metnin ana hatlarını çıkarmak, metnin içindeki yardımcı ve destekleyici fikirleri daha kolay ayırt etmeyi sağlar.

Bu çalışmada literatür incelenmiş ve uzman görüşüne başvurulmuş metnin ana hatlarını çıkarma stratejisinin uygulama adımları belirlenmiştir. Bu adımların metnin ana hatlarını çıkararak metnin anlaşılmasını kolaylaştırması ve metnin vermek istediği mesajı yani ana fikri bulmayı kolaylaştırması beklenmektedir.

Metnin Ana Hatlarının Çıkarılması Stratejilerinin uygulama adımları şunlardır:

- Metni okur.
- Metnin olay akışını belirler.
- Metnin ana düşüncesini ifade eden söz öbeklerini belirler.
- Metnin hikâye unsurlarını belirler.
- Metnin ana fikri ile önemli düşünceleri arasında ilişkileri gösterir.
- Metnin konusu üzerine ana ve alt başlıkları arasında ilişki kurar.
- Metnin ana çizgilerini gösterir.
- Metnin ana fikrini bulur.

Metnin ana hatlarını oluşturma stratejisi; öğrencilerin bir metnin içeriğine yönelik fikirlerini belirlemesini sağlayan, öyküleyici metinlerde olay akışını belirleyerek çeşitli kazanımların tespit etmesini kolaylaştıran, hikâye çözümlemede başarıyı arttıran, bilgilerin genelden özele doğru ilişkilerini belirten etkin bir öğrenme yoludur. Bu çalışmada ilkökul üçüncü sınıf öğrencilerinin öyküleyici metinlerde metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanmalarının metnin ana fikrini bulma becerileri üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu kapsamda ilkökul üçüncü sınıf Türkçe dersinde metnin ana hatlarını çıkarma stratejilerinin uygulandığı çalışma grubundaki öğrencilerin öyküleyici metindeki içeriği, karakterleri, olayın geçtiği yeri ve metindeki neden sonuç ilişkilerini tespit etme, metne uygun başlık bulma, metnin konusunu, ana fikrini ve önemli fikirlerini tespit etme ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri belirleme durumları incelenmiş; metnin ana fikrinin bulunması ve ana hatları çıkarma stratejisinin uygulanması yönünde öğrenci görüşleri alınmıştır.

Yöntem

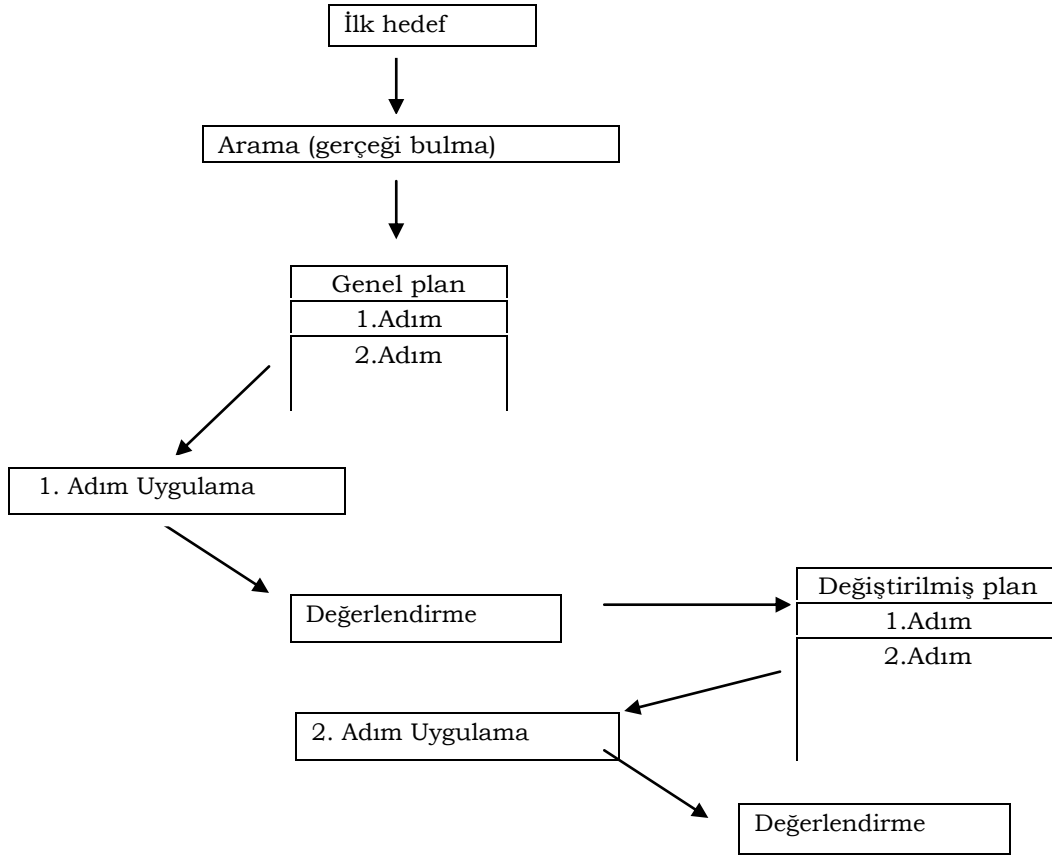
“Metnin Ana Hatlarını Çıkarma Stratejisi Kullanmanın Metnin Ana Fikrini Bulmaya Etkisi”ni belirlemeye yönelik olan bu araştırma, sorunun tespit edilmesi ve ardından bu sorunu anlamaya ve çözmeye yönelik veri toplama ve analiz etmeyi içeren bir araştırma olacaktır nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması modeline göre yapılmıştır.

Nitelikli eylem araştırması için süreci tanımlama gerekir. Tanımlama için önemli noktalar (Stringer, 2008: 44):

1. Odak: Konu, araştırma problemi, araştırma sorusu ve araştırma amaçları açık ifade edilmelidir.
2. Araştırma kapsamını sınırlandırma: Araştırma konusunun kapsamı, araştırma yapılacak grup üyeleri, araştırma zamanı ve yeri belirlenmelidir.
3. Literatürü ön inceleme: Literatüre başlangıç olarak göz atma sürecidir.
4. Veri/bilgi kaynakları: Literatürden elde edilen bilgi, araştırma sürecindeki kişiler, araştırma yeri ve ortamıdır.

5. Veri toplama süreçleri: Bilgi toplama yollarıdır (görüşme, gözlem, materyal ve malzeme inceleme, vb).
6. Veri analiz süreci: Bilgilerden bir sonuç çıkarmak için kullanılan işlem sürecidir.

Şekil 1. Kemmis'in Yorumlamasıyla Kurt Lewin'in Eylem Araştırması Modeli
(Elliott,1991: 70)

Araştırma süreci, Kemmis'in Yorumlamasıyla Kurt Lewin'in Eylem Araştırması Modeli'ne göre planlanmıştır. Öğretmen ve öğrencilerle gerekli görüşmeler yapılarak mevcut durum tespit edilmiş, uygun eylem planları yapılmış ve araştırma sürecine göre planlar değiştirilmiştir.

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden gözlem, görüşme ve doküman incelemesi tekniği ile bilgiler toplanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırma Malatya il merkezinde yer alan bir ilkokulun üçüncü sınıfları arasından sadece

bir şubesinde eğitim gören öğrencilerin tamamına uygulanmıştır. Bu okulun seçilme nedeni araştırmacının bu okula kolay ulaşmasıdır. Okulda dört tane üçüncü sınıf bulunmaktadır. Çalışma grubunun seçilme nedeni ise o sınıfta çalışan sınıf öğretmenin, sınıfın ana fikir bulma konusunda zorlandığını ifade etmesi ve araştırmacıdan yardım istemesidir.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Çalışma Grubu	Sayı
Kız	9
Erkek	15
Toplam	24

Tablo 1’de görüldüğü gibi çalışmaya 9 kız öğrenci, 15 erkek öğrenci katılmıştır. Çalışma, toplam 24 öğrenci ile yürütülmüştür.

Öncelikle çalışma grubu ile tanışılmış ve çalışma amacından bahsedilmiştir. Öğrencilerle dersin işlenişi üzerine konuşulmuş ve video kaydı alınacağı söylenmiştir. Ancak çalışmada ailelerin hepsinden video kaydı için izin alınmadığından video kaydı yapılmamıştır.

Veri Toplama Aracı

Yıldırım, Yıldız, Ateş, Rasinski (2010:1872) ister dinleyerek ister okuyarak olsun, öğrencilerin öyküleyici metinleri bilgi verici metinlerden daha iyi anladıklarını tespit etmişlerdir. Bu nedenle çalışmada farklı uzunluklarda öyküleyici metinler kullanılmıştır. Çalışmanın ilkökul 3. sınıfta yapılıyor olması, öğrencilerin ana fikir bulmada zorlanıyor olmaları nedenleriyle daha kolay anlayabilecekleri metinlerin olması tercih edilmiştir.

Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Metinler ve Uzunlukları

Metin Nosu	Metin Adı	Metindeki Kelime Sayısı
1.	Atmaca ile Baykuş	124
2.	Kavak ile Kabak	104
3.	Bin Aynalı Tapınak	92
4.	Tek Kollu Judocu	115
5.	Yol Üstündeki Kaya (Başlıksız olarak verildi.)	105
6.	Yardım Etmek	101
7.	Her Şeyde Hayır Var (Başlıksız olarak verildi.)	197
8.	Kralın Tohumu	272
9.	Yavru Kartal	180

Tablo 2’de görüldüğü gibi metnin ana hatlarını çıkarma stratejisi kullanılarak ilkökul 3. sınıf öğrencilerinin ana fikir bulma becerilerini geliştirmek amacıyla 92 kelime ile 272 kelime arasında değişen 9 farklı öyküleyici metin kullanılmıştır. İlk olarak 124 kelimelik bir metinle başlanmış sonra 92 kelimelik metne kadar daha az kelimededen oluşan metinler uygulanmıştır. Kelime sayısının az olmasının metnin ana fikrinin bulunmasını kolaylaştıracağı düşünülmüştür. Öğrencilerin ana hatlarını çıkarma stratejilerini uygulayarak metnin ana fikrini buldukları gözlenince tekrar metindeki kelime sayısı

arttırılmıştır. Ancak 8. metin uygulandığında, öğrencilerin zorlandığı gözlenince tekrar 180 kelimelik metin uygulanmıştır.

Dağıtılan çalışma kâğıtları, aynı anda kendi sınıflarında bulunan sınıf öğretmeni gözetiminde uygulanmıştır. Metinlerin anlaşılır olmasına, metinlerde akıcı bir dil kullanılmasına ve metinlerin olay örgüsünün basit olmasına dikkat edilmiştir. Çünkü öğrencilerin dikkatini metne daha kolay yoğunlaştırması amaçlanmıştır. Seçilen birinci metin, öğrencilere dağıtılarak öğrencilerin hazırbulunmuşluk seviyesi ölçülmüştür. Daha sonra tüm öğrencilerle görüşülerek metni sesli bir şekilde okumaları ve sesli bir şekilde bu metnin ana fikrini nasıl bulduklarını anlatmaları istenmiştir. Görüşmeler uygulamanın yapıldığı gün, ders sonrası okulun laboratuvarında yapılmıştır. Kesintiye uğramaması için görüşmelerin okul saati dışında yapılması tercih edilmiştir. Yapılan ilk görüşmelerde metnin ana fikrini bulmaya yönelik öğrencilerin sahip olduğu görüşlerini açığa çıkarmak, uygulama sırası ve sonrası yapılan görüşmelerde ise öğrencilerin metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanmasıyla metnin ana fikrini bulma konusundaki bilgi, beceri, davranışlarındaki değişimleri ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Görüşmede her öğrenciyle en az 4 dk en fazla 7dk zaman ayrılmış ve şu sorular sorulmuştur:

1. Ana fikir sizce nedir? Metnin ana fikrini nasıl, neye göre bulursun?
2. Metnin ana hatlarını nasıl çıkardın?
3. Metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanarak metnin ana fikrini nasıl buldun?
4. Bulduğun ana fikir cümlesi metni temsil ediyor mu? Açıklayın.

Görüşme ile elde edilen veriler araştırmacı tarafından tutulan notlarla kaydedilmiştir. Araştırmacı tarafından görüşmelerde alınan kayıtlar çözümlenmiş ve görüşmelerin dökümü yapılmıştır. Bir başka araştırmacı tarafından da incelenen görüşme dökümlerinden alt temalar ve kategoriler sistematik biçimde oluşturulmuştur. Ayrıntılı bir biçimde tanımlanan ve sunulan bulgular yorumlanmıştır.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Araştırmanın geçerli ve güvenilir olması için bazı şartlar vardır. Stringer (2008: 52)'e göre uzun süreli çalışma, sürekli gözlemler, çeşitleme, katılımcıdan bilgi alma, negatif vaka analizi, çıkarsama yeterliliği, üye onayı, transfer edilebilirlik (aktarabilirlik), araştırma sürecinin detaylı tanıtımları, uygunluk, katılımcı özellikleri ve yararlılıktır. Çalışma 9 oturumda haftada 2 saat olmak üzere 8 haftada tamamlanmıştır. II. metin, ana hatlarını çıkarma stratejisinin öğretilmesi amacıyla araştırmacı ve öğrencilerle birlikte örnek uygulama olarak yapılmıştır. II. metin araştırmacı yönlendirmesiyle öğrencilerle yapıldığı için tablo verilerine alınmamıştır. Öğrencilerin çalışma kâğıdı ile yaptığı işlemler dikkatle gözlenmiştir. Araştırmada gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi farklı veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Öğrencilerin cevaplama işlemleri bittikten sonra "Ana hatlarını nasıl çıkardın?", Metnin ana fikrini nasıl buldun?", "Sence bu cümle tüm metni temsil ediyor mu?" gibi sorular sorularak öğrencilerden öğrenme süreci hakkında bilgi alınmıştır. Verilerin doğruluğunu, veri analizi ve raporlaştırılmanın uygunluğu bir başka araştırmacı tarafından da kontrol edilmiştir. Son olarak araştırma süreci detaylı olarak açıklanmış ve araştırma sürecine katılan tüm üyeler tanıtılmıştır. Uygulanan strateji adımları ile öğrencilerin ana fikir bulma becerilerinin geliştiği görülmüştür.

Verilerin Analizi

Verileri analiz etmedebetimsel analiz ve içerik analizi tekniği kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek (2013: 256-259)'e göre betimsel analiz, elde edilen verileri daha önceden belli olan temalara göre ayrılması ve yorumlamasıdır; içerik analizi ise verileri tanımlamayı amaçlayan verilerin içinde saklı olabilecek gerçekleri ortaya çıkarmaktır. Nitel araştırma verilerinin analizi, Yıldırım ve Şimşek (2013: 260)'in belirttiği gibi dört aşamada yapılmıştır:

1. Verilerin kodlanması,
2. Temaların bulunması,
3. Kodların ve temaların organize edilmesi,
4. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması.

İçerik analizinde araştırma soruları çerçevesinde elde edilen veriler düzenlenir, kategorilere ayrılır, temalar keşfedilir ve veriler yorumlanarak araştırmanın tüm uygulama süreci rapora aktarılır.

Araştırma kapsamındaki çalışma grubu ile ilgili ölçümler tamamlandıktan sonra verilerin çözümlenmesine geçilmiştir. Öğrencilerin cevapları kodlanmadan önce teker teker kontrol edilmiş, bu kontrol sonucu elde edilen bilgiler, bilgi formlarına işlenmiştir. Öğrencilerin uygulama süresince sınıf-içi etkinliklere katılım düzeylerini belirlemeye yönelik olarak gözlemler yapılmış ve tüm sürece ilişkin öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Araştırma tüm sınıfa yönelik olarak yapılmıştır ancak bazı bulgular odak öğrencilerin çalışmaları ile açıklanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Araştırmadan elde edilen bulgular araştırma amaçları doğrultusunda verilmiştir.

Tablo 3. Metinde Geçen Olayın (Ne Olmuş?) Tespit Edilmesi ile İlgili Sorulara Verilen Cevaplar.

Metin Nosu	Tam anlayan	Kısmen anlayan	Anlamayan
1.	24	0	0
3.	22	1	1
4.	17	6	1
5.	21	3	0
6.	19	0	5
7.	15	3	6
9.	23	0	1

Tablo 3' te metindeki olayın tespit edilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar incelendiğinde birinci metinde 24, üçüncü metinde 22, dördüncü metinde 17, beşinci metinde 21, altıncı metinde 19, yedinci metinde 15 ve dokuzuncu metinde ise 23 öğrencinin tam cevap verdiği görülmektedir. Verilere göre dördüncü metinde ve yedinci metinde anlayan öğrenci sayılarının ciddi olarak azaldığı tespit edilmiştir. Dördüncü metnin, öğrencilerin yabancı olduğu bir spor dalı olan Judo konusunda olması nedeniyle ve yedinci metinde bulunan kelime sayısının altıncı metne göre 96 kelime birden artması nedeniyle başarının düştüğü söylenebilir.

Tablo 4. Metinde Geçen Olaydaki Karakterlerin (Kim?) Tespit Edilmesi ile İlgili Sorulara Verilen Cevaplar

Metin Nosu	Tam anlayan	Kısmen anlayan	Anlamayan
1.	16	8	0
4.	17	2	5
5.	21	0	3

Tablo 4'temetinin karakterlerinin tespit edilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar incelendiğinde birinci metinde 16, dördüncü metinde 17 ve beşinci metinde 21 öğrencinin tam cevap verdiği görülmektedir. Ana hatlarını çıkarma stratejisi uygulanarak anlaşılmaya çalışılan bu metinlerde tam anlayan öğrenci sayısının giderek arttığı görülmektedir. Bu açıdan ana hatlarını çıkarma stratejisi, metinde yer alan karakterlerin tespit edilmesini kolaylaştırdığı söylenebilir.

Tablo 5. Metinde Geçen Olay Yerinin (Nerede?) Tespit Edilmesi İle İlgili Sorulara Verilen Cevaplar

Metin Nosu	Tam anlayan	Kısmen anlayan	Anlamayan
7.	23	1	0

Tablo 5'temetinde geçen olay yerinin tespit edilmesine yönelik soruya verilen cevaplar incelendiğinde yedinci metinde 23 öğrencinin tam olarak anladığı görülmektedir. Metinde bahsedilen olayın geçtiği yerin tespitine yönelik sadece 1 soru sorulduğu için karşılaştırma yapmak imkânsızdır. Ancak yedinci metinde artık öğrencilerin ana hatlarını çıkarma stratejisini daha rahat kullanmakta oldukları göz önüne alındığında ana hatlarını çıkarma stratejilerinin metinde bahsedilen olayın geçtiği yerin tespit edilmesine olumlu katkıda bulunduğu söylenebilir.

Tablo 6. Metindeki Neden Sonuç İlişkisinin Tespit Edilmesi ile İlgili Sorulara Verilen Cevaplar

Metin Nosu	Tam anlayan	Kısmen anlayan	Anlamayan
1.	6	12	6
3.	8	15	1
4.	18	1	5
6.	17	1	6
7.	22	0	2
8.	10	8	6

Tablo 6' da metindeki neden sonuç ilişkisinin tespit edilmesine yönelik sorulara verilen cevaplar incelendiğinde birinci metinde 6, üçüncü metinde 8, dördüncü metinde 18, altıncı metinde 17, yedinci metinde 22 ve sekizinci metinde 10 öğrencinin tam olarak anladığı görülmektedir. Ana hatlarını çıkarma stratejisi kullanılarak neden sonuç ilişkileri tespit edilmeye çalışılmıştır. Tablo verilerine göre bir artış sağlayarak ilerlenmiş ancak sekizinci metinde başarı ciddi oranda düşmüştür. Bu açıdan bakıldığında sekizinci metnin 272 kelimedenden oluşması yani uzun olmasından dolayı öğrencilerin metindeki neden sonuç ilişkisini kavrayamadıkları söylenebilir.

Tablo 7. Metne Başlık Bulma ile İlgili Sorulara Verilen Cevaplar

Metin Nosu	Tam anlayan	Kısmen anlayan	Anlamayan
5.	18	1	5
7.	19	3	2
8.	21	1	2

Tablo 7’de metne başlık bulma ile ilgili sorulara verilen cevaplar incelendiğinde beşinci metinde 20, yedinci metinde 19 ve sekizinci metinde 21 öğrencinin tam olarak anladığı görülmektedir. Metni anlamada ana hatlarını çıkarma stratejisi kullanılmıştır. Tablo verilerine göre bir artış sağlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında öğrencilerin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanmalarının metne uygun başlık bulmalarını kolaylaştırdığı söylenebilir. Çünkü ana hatlarını çıkarma stratejisi, metnin içindekilerinin tespit edilmesini ve metni kapsayan ifadelerin bulunmasını sağlar.

Tablo 8. Metnin Konusunu Bulma ile İlgili Sorulara Verilen Cevaplar

Metin Nosu	Tam anlayan	Kısmen anlayan	Anlamayan
4.	14	5	5
6.	12	1	11
7.	8	3	13
8.	10	2	12
9.	20	0	4

Tablo 8’de metnin konusunu bulma ile ilgili sorulara verilen cevaplar incelendiğinde dördüncü metinde 14, altıncı metinde 12, yedinci metinde 8, sekizinci metinde 10 ve dokuzuncu metinde 20 öğrencinin tam olarak anladığı görülmektedir. Metnin konusunun bulunmasında ana hatlarını çıkarma stratejisi kullanılmıştır. Tablo verilerine göre metnin konusunu bulan öğrenci sayısının dördüncü metinden yedinci metne kadar azaldığı ancak sekizinci metinden sonra arttığı görülmüştür. Öğrenciler metnin konusunu bulmada ciddi oranda zorlanmışlardır. Cevaplar incelendiğinde metnin konusu yerine ya metinde doğrudan geçen bir cümle ya metnin özetini yazdıkları görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında 7 hafta boyunca ısrar eden bu sorun, eylem araştırmasının istikrarlı ve sistematik yönü ile çözülmüştür. Ancak yine de dördüncü metinden yedinci metne kadar azalarak ilerlemesi ciddi bir sorundur. Bu açıdan bakıldığında öğrenciler konu yerine metnin başlığını yazmışlardır. İlk metinlerde öğrenciler metnin konusu yerine metnin başlığını yazdıkları gözlenmiştir. Dördüncü metine “Judo” yazmaları, altıncı metne “yardım etmek” yazmaları yeterli görülmüştür. Ancak yedinci metin başlıksız olduğu ve sekizinci metin uzun olduğu için öğrencilerin konuyu bulmada zorlandıkları söylenebilir. Ana hatlarını çıkarma stratejinin kullanımının öğrencilerin metnin konusunu bulmasını kolaylaştırdığı söylenebilir.

Tablo 9. Metnin Ana Fikrini Bulma İle İlgili Sorulara Verilen Cevaplar

Metin Nosu	Tam anlayan	Kısmen anlayan	Anlamayan
1	2	1	21
3	9	2	13
4	16	0	8
5	22	0	2
6	19	1	4
7	18	1	5
8	17	3	4
9	22	1	1

Tablo 9’da metnin ana fikrini bulma ile ilgili sorulara verilen cevaplar incelendiğinde birinci metinde 2, üçüncü metinde 9, dördüncü metinde 16, beşinci metinde 22, altıncı metinde 19, yedinci metinde 18, sekizinci metinde 17 ve dokuzuncu metinde 22 öğrencinin tam olarak anladığı görülmektedir. Metnin ana fikrini bulmada ana hatlarını çıkarma stratejisi kullanılmıştır. Tablo verilerine göre metnin ana fikrini bulan öğrenci sayısının kısmen bazı metinlerde azalsa da makro düzeyde giderek arttığı ancak sekizinci metinde bir düşüş olduğu görülmüştür. Sekizinci metinde kelime sayısının fazla olmasına rağmen çok ciddi bir düşüş olmaması dikkate değerdir. Bu açıdan bakıldığında ana hatları çıkarma stratejinin kullanımı öğrencilerin metnin ana fikrini bulmasını kolaylaştırdığı söylenebilir.

Tablo 10. Metnin Önemli Fikrini Bulma ile İlgili Sorulara Verilen Cevaplar

Metin Nosu	Tam anlayan	Kısmen anlayan	Anlamayan
1	0	0	24
3	18	0	6
4	14	3	7
5	14	2	8
6	9	1	14
7	8	3	13
8	2	12	10
9	4	14	6

Tablo 10’da metnin önemli (yardımcı) fikrini bulma ile ilgili sorulara verilen cevaplar incelendiğinde birinci metinde bütün öğrencilerin, üçüncü metinde 18, dördüncü metinde 14, beşinci metinde 14, altıncı metinde 9, yedinci metinde 8, sekizinci metinde 2 ve dokuzuncu metinde 4 öğrencinin tam olarak anladığı görülmektedir. Metnin önemli fikirlerini bulunmada ana hatlarını çıkarma stratejisi kullanılmıştır. Tablo verilerine göre metnin önemli fikrini bulan öğrenci sayısı ilk beş etkinlikten sonra ciddi düşüş göstermektedir. İlk etkinlikte öğrencilerin önemli fikri bilmedikleri görülmüştür. İkinci etkinlik, araştırmacı ile örnek bir uygulama olması açısından tabloya yansıtılmamıştır. Örnek bir etkinlikten sonra üçüncü etkinlikte öğrencilerin büyük bir kısmı önemli fikirleri yani yardımcı fikirleri tespit etmişlerdir. Dördüncü ve beşinci etkinliklerde öğrenciler sık sık önemli fikir ile ana fikir ve konu arasındaki farkı araştırmacıya sormuşlardır. Beşinci etkinlikten sonra mevcut ilkökul 3. sınıf programında önemli (yardımcı) fikir öğretiminin amaçlar arasında olmadığı gözlenmiştir. Uygulama başında sınıf öğretmeni ve araştırmacı, öğrencilerin yardımcı fikirleri belirlediklerinde ana fikri daha kolay bulacaklarını düşünmüş ve yardımcı fikirlerin bulunması konusunda ısrar etmişlerdir. Ancak mevcut programda 3. sınıf düzeyinde yardımcı fikirlerin öğretiminin olmamasından dolayı öğrenciler yardımcı fikir tespit etmede serbest bırakılmıştır. Öğrencilerin büyük bir kısmı yardımcı fikir tespit etmek istememişlerdir.

Tablo 11. Metnin Neden Sonuç İlişkisi, Konusu ve Ana Fikrini Bulma Arasındaki İlişki (4. metin)

Öğrenciler	Metin Nosu	Metindeki neden sonuç ilişkisini belirleme	Metnin konusunu bulma	Metnin ana fikrini bulma
K6	4	+	+	+
K9	4	+	+	+
K11	4	+	+	+
K13	4	+	+	+
K17	4	+	+	+
K24	4	+	+	+

Tablo 11'e göre metnin neden sonuç ilişkisini belirleme, metnin konusunu bulma ve metnin ana fikrini bulma becerileri arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Dördüncü metne göre metnin neden sonuç ilişkisini belirleyen ve metnin konusunu bulan öğrenciler, metnin ana fikrini bulmaktadır.

Tablo 12. Metnin Neden Sonuç İlişkisi, Konusu ve Ana Fikrini Bulma Arasındaki İlişki (6. Metin)

Öğrenciler	Metin Nosu	Neden sonuç ilişkisi	Konu	Ana fikir
K6	6	+	-	+
K9	6	+	+	+
K11	6	+	+	+
K13	6	+	+	+
K17	6	+	+	+
K24	6	+	+	+

Tablo 12'ye göre metnin neden sonuç ilişkisini belirleme, metnin konusunu bulma ve metnin ana fikrini bulma becerileri arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Altıncı metne göre metnin neden sonuç ilişkisini belirleyen, metnin konusunu bulan öğrenciler metnin ana fikrini bulmaktadır. Sadece K6kodlu öğrenci konuyu bulamadığı halde ana fikri bulmuştur. Metnin konusu yerine metne alternatif bir başlık yazmıştır.

Tablo 13. Metnin Neden Sonuç İlişkisi, Konusu ve Ana Fikrini Bulma Arasındaki İlişki (7. Metin)

Öğrenciler	Metin Nosu	Neden-sonuç ilişkisi	Konu	Ana fikir
K6	7	+	-	+
K9	7	+	-	+
K11	7	+	+	+
K13	7	+	+	+
K17	7	+	+	+
K24	7	+	+	+

Tablo 13'e göre metnin neden sonuç ilişkisini belirleme, metnin konusunu bulma ve metnin ana fikrini bulma becerileri arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Yedinci metne göre metnin neden sonuç ilişkisini belirleyen, metnin konusunu bulan öğrenciler metnin

ana fikrini bulmaktadır. Sadece K6 ve K9 kodlu öğrenciler metnin konusunu bulamadığı hâlde metnin ana fikrini bulmuştur. Konu yerine metne alternatif başlık yazmışlardır.

Tablo 14. Metnin Neden Sonuç İlişkisi, Konusu ve Ana Fikrini Bulma Arasındaki İlişki (8. Metin)

Öğrenciler	Metin Nosu	Neden-sonuç ilişkisi	Konu	Ana fikir
K6	8	+	-	+
K9	8	-	-	-
K11	8	+	+	+
K13	8	+	+	+
K17	8	+	-	+
K24	8	+	+	+

Tablo 14'e göre metnin neden sonuç ilişkisini belirleme, metnin konusunu bulma ve metnin ana fikrini bulma becerileri arasında bir ilişki olduğu söylenebilir. Sekizinci metne göre metnin neden sonuç ilişkisini belirleyen, metnin konusunu bulan öğrenciler, metnin ana fikrini bulmaktadır. K6 ve K17 konuyu bulamadığı hâlde ana fikri bulmuştur. K6 konu yerine ana fikir yazmıştır. K17 ise "dürüstlük" konusunda yazılan bu metnin "iyilik" konusunda yazıldığını ifade etmiştir. Ancak K9 hem metnin neden sonuç ilişkisi belirleyememiş hem de metnin konusunu bulamamıştır. Buna bağlı olarak da metnin ana fikrini bulamamıştır.

Tablo 15. Odak Öğrencilerin Metne Göre Ana Fikir Bulma Durumları

Öğrenciler	1. Metin	3. Metin	4. Metin	5. Metin	6. Metin	7. Metin	8. Metin	9. Metin
K24	-	+	-	+	+	+	+	+
K3	-	-	-	-	-	-	-	-

K24: Erkek, 9 yaşında, sosyoekonomik durumu iyi, babası lisans mezunu, annesi ön lisans mezunu, okul öncesi eğitimi aldı, çekirdek bir ailede yaşıyor, en sevdiği ders Türkçe, futbolu ve satranç oynamayı çok seviyor. Bir dakikada 159 kelime okuyor.

K3: Erkek, 9 yaşında, sosyoekonomik durumu orta, babası ve annesi ilkököl mezunu, okul öncesi eğitimi aldı, çekirdek bir ailede yaşıyor, en sevdiği ders Matematik, saklambaç ve yerden yüksek oynamayı ve yüzmeyi çok seviyor. Bir dakikada 65 kelime (Okuduğu kelimelerde yanlış okuma (14) ve eksik hece okuma (9) tespit edilmiştir. Bunları çıkardığımızda bir dakikada 42 kelimeyi doğru okumaktadır.) okuyor.

Tablo 15 çalışma grubundan seçilen K3 ve K24 odak öğrencilerin ana fikir bulma durumlarını yansıtmaktadır. Buna göre odak öğrencilerden K24 ilk metinde ve dördüncü metinde ana fikri bulmamış. İlk metin uygulandığında ana fikir bulmayı bilmediği için ana fikir bulamadığı düşünülmektedir. Dördüncü metinde ise öğrencilerin tanımadığı bir metin olduğu için ana fikri bulamadığı düşünülmektedir. İkinci odak öğrencisi olan K3 ise hiçbir metinde ana fikri bulamamıştır. Ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanarak metnin ana fikrini bulmayı etkileyen sosyoekonomik durum, anne baba eğitim durumları ve belli sürede okuduğu doğru kelime sayısı gibi farklı değişkenlerin olduğu söylenebilir.

Gözlem ve Görüşme Notları

Öğrencilerle yapılan görüşmelerde sorulan sorular ve alınan cevaplar aşağıdadır. Bunlar:

Metnin ana fikrini nasıl bulursun?

- “İlk cümleyi yazarım.”(N:5)*
“Ablam ana fikrin hep son cümle olduğunu söyler o nedenle son cümleyi yazarım.”(N:1)
“En sık tekrarlanan kelime ya da cümle ana fikirdir.”(N:13)
“Örneklerden önce gelen cümle ana fikirdir. Çünkü ana fikir örneklerle açıklanır.”(N:5)

Uygulama öncesi görüşmelerde öğrencilerin düşünceleri “metinde belli yerleri tespit ederek ana fikir bulma”, “tekrarlanan kelimeleri ana fikir olarak bulma” ve “örneklerden ana fikri bulma” olarak toplamda üç temada incelenmiştir. Görüşme sonuçlarına göre her öğrencinin kendine ait yanlış veya doğru bir ana fikir bulma yolu olduğu görülmüştür. Ana fikir bulmaya ait bu yolları genellikle çevresindeki insanlardan(abla, ağabey, arkadaş, akraba üyeleri, öğretmen vb.) öğrenmişlerdir.

Ana hatlarını nasıl çıkardın?

- Paragrafı okudum. Okuduğumu anladım ve yazdım.(N:3)*
Paragrafın özetini yazdım.(N:13)
Paragrafın ilk cümlesini yazdım.(N:2)
Paragraftan bir cümle (rastgele) yazdım.(N:1)
Paragrafın ana fikrini yazdım.(N:5)

Yapılan görüşmelerde öğrencilerin düşünceleri “özetten yararlanarak metnin ana hatlarını çıkarma”, “okuma-anlama çalışmalarına bağlı olarak metnin ana hatlarını çıkarma” ve “metinden seçilen cümlelerle metnin ana hatlarını çıkarma” olarak toplamda üç temada incelenmiştir. Görüşme sonuçlarına göre öğrencilerin çoğunluğunun metnin ana hatlarını çıkarma stratejilerini anladıkları görülmektedir. *Paragrafın ana fikrini yazdım(N:5)* ve *Paragrafın özetini yazdım (N:13)* cevapları, bu strateji uygulaması için istenen davranışlardır.

Metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanarak metnin ana fikrini nasıl buldun?

- Kenara yazdığım notları birleştirerek buldum. (N:18)*
Hikâyedeki kahramanın amacını düşündüm. (N:1)
Yazdığım notları önce kontrol ettim sonra hayal ettim. (N:4)
Ben ana fikri anlamıyorum. (N:1)

Uygulama sürecinde yapılan görüşmelerde, öğrencilerin düşünceleri “stratejinin uygulanmasıyla ana fikri bulma” ve “hayal ederek ana fikri bulma” olarak toplamda iki temada incelenmiştir. Görüşme sonuçlarına göre öğrencilerin büyük çoğunluğu ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanarak ana fikir buldukları belirlenmiştir. Bazı öğrencilerin ya kahramanın yerine kendini koyup metni hayal ederek ya da yazdığı notları zihninde canlandırarak ana fikri buldukları tespit edilmiştir.

Sence bu cümle tüm metni temsil ediyor mu?

Evet. (N:11)

Sanki metne uyumlu. Çünkü metindeki kahraman..... söylüyor. (N:9)

Başlıkla uyumluysa yeter. (N:1)

Hikâyeden anladığımı yazıyorum. Doğru oluyor. (N:3)

Öğrencilerle uygulama sürecinde yapılan görüşmelerde, öğrencilerin verdikleri cevaplarda kendilerine güvendikleri gözlenmiştir. Kendine güvenemeyen öğrenciler ise cevaplarının doğruluğunu kanıtlamak için kendilerinde farklı kriterler (başlıkla, kahramanın söylediği sözlerle uyumlu olması) belirledikleri görülmüştür.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırma sonucunda ilkokul 3. sınıf Türkçe dersinde ana hatlarını çıkarma stratejisi kullanmanın öyküleyici metinlerde ana fikir bulmaya etkisi tespit edilmiştir. Bu araştırma verilerine bağlı olarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğrenciler metindeki olay akışını bulmuşlardır. Ancak yabancı oldukları metinlerde ve kelime sayısı fazla olan metinlerde metnin olayını bulmada zorlanmışlardır.
- Öğrenciler metnin karakterlerini tespit etmişlerdir. Ancak 4'ten fazla karakterli olan metinlerde öğrenciler tüm karakterleri yazamamış, eksik olarak ifade etmişlerdir.
- Öğrenciler metindeki olayın geçtiği yeri tespit etmişlerdir.
- Öğrenciler metinde doğrudan ifade edilmeyen neden sonuç ilişkilerini tespit etmişlerdir. Ayrıca farklı metinlerdeki öğrenci cevapları karşılaştırıldığında neden sonuç ilişkisi bulan öğrencilerin konu ve ana fikri buldukları gözlenmiştir.
- Öğrenciler metinde doğrudan ifade edilmeyen konuyu tespit etmişlerdir.
- Öğrenciler metinde doğrudan ifade edilmeyen ana fikri tespit etmişlerdir.
- Metnin neden sonuç ilişkisini belirleme, metnin konusunu bulma ve metnin ana fikrini bulma becerileri arasında bir ilişki olduğu söylenebilir.
- Öğrenciler metinde doğrudan ifade edilmeyen önemli (yardımcı) fikirleri tespit etmekte zorlanmışlardır.
- Metnin konusu ve başlığı öğrenciler tarafından aynı zannedilmiştir ancak ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanan öğrenciler uygulamanın ileri aşamalarında konu ile başlık arasındaki farkı anlamışlardır.

Ana fikir bulma, ilkokul düzeyinde öğrencilere kazandırılmak istenen bir hedeftir. Ancak sınıflar düzeyinde incelendiğinde öğrencilerin bu kazanımı istenilen düzeyde kazanmadığı görülmüştür. Bu amaçla, bu çalışma ilkokul 3. sınıf Türkçe dersinde öyküleyici metinden ana fikir bulma üzerine odaklanmıştır. Ana fikir bulmak için bazı kolaylaştırıcı yollar olduğu düşünülmüş ve öğrencilerin seviyeleri de göz önüne alınarak metnin ana hatlarını çıkarma stratejisinin kullanılmasına karar verilmiştir.

Yapılan araştırma sonucunda öğrencilerin metinlerde doğrudan ifade edilmeyen metnin olayı buldukları gözlenmiştir. Başaran ve Akyol (2009: 228)'a göre bir öyküde ilk dikkati

çeken olaydır. Olaylar tehlikeli olduğunda daha fazla ilgi uyandırır. Bu çalışmadaki metinlerin sadece üç tanesi (Atmaca Baykuş, Kavak ile Kabak ve Her Şeyde Hayır Vardır) tehlikeli olayları anlatmaktadır. Öğrencilerin tehlikeli olayı anlatan

“Her Şeyde Hayır Vardır” metninin olayını tespit etmekte zorlandıkları gözlenmiştir. Bu nedenle okunulan bir öyküleyici metnin ilgi çekecek kadar tehlikeli olması yanında metnin uzunluğunun da öğrenci seviyesine uygun olması gerektiği söylenebilir.

Öğrenciler metnin karakterlerini tespit etmişlerdir. Bu çalışmada kahramanı insan olan metinlerde metnin karakterlerini daha kolay bulmuşlardır. Yapılan görüşmelerde elde edilen kanaat şudur ki öğrenciler kahramanı insan olan metinleri daha kolay anlamaktadır. Çünkü öğrenciler, genellikle olaylara yön verenlerin hep insan olması gerektiğini düşünmektedir. Bu başarının bir sebebi de öğrencilerin metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanmaları olabilir. Çünkü metnin ana hatları çıkarılırken metindeki gelişmeler ve karakterler titizlikle belirlenir.

Öğrenciler metindeki olayın geçtiği yeri tespit etmişlerdir. Bu çalışmada metinde ifade edilen olayın geçtiği yeri belirlemeye dönük sadece bir soru sorulduğu için karşılaştırma yapılamaz. Ancak öğrenciler ana hatlarını çıkarma stratejisini rahatlıkla uyguladığı bir düzeyde, metindeki olayın geçtiği yeri tespit ettikleri için ana hatlarını çıkarma stratejisinin, metindeki olayın geçtiği yeri tespit etmede olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Yılmaz (2008:138)'a göre ilköğretim I. kademedeki okuduğunu anlamada sorunlar yaşayan birçok öğrencinin olduğu tahmin edilmektedir. Bu araştırmanın çalışma grubu da okuduğunu anlamada sorun yaşayan öğrencilerdir. Öğrenciler kullanılan strateji ile metinde doğrudan ifade edilmeyen neden sonuç ilişkilerini tespit etmişlerdir. Bu açıdan metnin ana hatlarını çıkarma stratejisi okuduğunu anlamaya yardımcı olduğu söylenebilir. Ayrıca farklı metinlerdeki öğrenci cevapları karşılaştırıldığında neden sonuç ilişkisi bulan öğrencilerin konu ve ana fikri buldukları gözlenmiştir. Metnin neden sonuç ilişkisi belirleme, metnin konusunu bulma ve metnin ana fikrini bulma becerileri arasında bir ilişki olduğu söylenebilir.

Bu çalışmada metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanan öğrenciler metinde doğrudan ifade edilmeyen konuyu tespit etmişlerdir. Bu sonuç literatürdeki başka çalışmayla da desteklenmektedir. Pilten (2007: 96)'e göre öğrencilerin metnin konusunu bulma becerilerinin gelişmesinde, araştırmacı tarafından deney grubuna uygulanan ana fikir bulma stratejisinin, geleneksel yapıdaki Türkçe öğretimine göre yalnızca hikâye edici metinlerde daha etkili olduğunu göstermektedir. Bir metnin konusunu bulmada bazı stratejilerin kullanılmasının etkili olduğu söylenebilir.

Yapılan gözlem ve görüşme verilerine göre öğrenciler konu yerine metinde geçen bir cümleyi ya da metnin özetini yazdıkları görülmüştür. Ancak ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanan öğrenciler, uygulamanın ileri aşamalarında metnin konusunu bulmuşlardır.

Bu çalışmada metnin ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanan öğrenciler metinde doğrudan ifade edilmeyen ana fikri tespit etmişlerdir. Bu sonuç literatürdeki başka çalışmalarla da desteklenmektedir. Pilten (2007: 96) öğrencilerin metnin ana fikrini bulma becerilerinin gelişmesinde, araştırmacı tarafından deney grubuna uygulanan ana fikir bulma stratejisinin, geleneksel yapıdaki Türkçe öğretimine göre yalnızca hikâye edici metinlerde daha etkili olduğunu göstermektedir. Şahin (2012: 81)'e göre hikâye haritası yönteminin hikâye edici metinlerde 5. sınıf seviyesinde özetleme ve ana fikir bulma becerileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür.

Yapılan gözlem ve görüşme verilerine göre öğrenciler sık tekrarlanan kelimeyi ana fikir olarak ifade etmişlerdir. Ana hatlarını çıkarma stratejisini kullanan öğrenciler uygulamanın ileri aşamalarında metnin ana fikrini bulmuşlardır. Ancak metindeki kelime sayısı arttıkça ana fikir bulmak zorlaşmıştır.

Öğrenciler metinde doğrudan ifade edilmeyen yardımcı fikri tespit etmekte zorlanmışlardır. Yardımcı fikrin, ana fikri destekleyen ifadeler olduğunu anlayamamışlardır. Uygulama yaparken mevcut ilkökul 3. sınıf programında yardımcı fikir öğretiminin amaçlar arasında olmadığı gözlemlendiğinden yardımcı fikirlerin bulunması konusunda ısrar edilmemiştir. Öğrencilerin yardımcı fikir yerine özet yazdıkları gözlenmiştir. Bu açıdan ilkökul 3. sınıf Türkçe ders programına yardımcı fikir öğretiminin bir kazanım olarak yer almaması çok isabetli olduğu söylenebilir.

- Bu uygulama 3. sınıflara uygulanmıştır. Başka okullarda ve farklı sınıflarda da uygulanmalıdır.
- Sadece öyküleyici metinlerle uygulama yapılmıştır. Başka tür metinlerle de uygulama yapılmalıdır.
- Uygulama dokuz metinle sekiz hafta sürmüştür. Metin sayısı ve uygulama süresi değiştirilerek uygulanabilir.
- Uygulama sadece Türkçe dersinde yapılmıştır. Başka derslerde de uygulanmalıdır.
- Uygulama, okuduğunu anlama üzerine kuruludur. Dinlediğini anlama üzerinde de bir çalışma yapılmalıdır.
- Okuduğunu anlamada güçlük çeken (özel eğitime ihtiyaç duyan) öğrencilerle de bir uygulama yapılmalıdır.

Kaynakça

- Afflerbach, P. (1990). (Abstract) The influence of prior knowledge on expert readers' main idea construction strategies. *Reading Research Quarterly*, 25, 31-46.
- Akdeniz, C.(2007). Öğrenme stratejileri, Sunu Raporu, Eskişehir.
- Akyol, H. (2013). *Programa uygun Türkçe öğretim yöntemleri*(6. Baskı). Ankara:Pegema Yay.
- Başaran, M. ve Akyol, H.(2009). *İlköğretim beşinci sınıfa devam eden öğrencilerin hikâye unsurlarına ilişkin beklentileri*. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, S:4, 226-251.
- Cemiloğlu, M. (2004). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. İstanbul:Aktüel Yay.
- Elliott, J.(1991).*Action research for educational change*. Philadelphia:Open University Press.
- Güneş, F. (2007). *Ses temelli cümle yöntemi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara:Nobel Yay.

- Maviş, A.(2006). *Anlayarak hızlı okuma ve öğrenme teknikleri*. İstanbul:Hayat Yay.
- MEB Türkçe Öğretim Programı, 2009, (<http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx> adresinden 29.04.2015 tarihinde indirilmiştir.)
- Pilten, G. (2007). *Ana fikir bulma stratejisi öğretiminin ana fikir bulma ve okuduğunu anlamaya etkisi*. Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.
- Simonet, R. ve Simonet, J.(2002). *Not alma teknikleri*. İstanbul:Arion Yay.
- Stringer, E.(2008).*Action research in education, pearson education*. New Jersey: Second Edition
- Şahin, İ.(2012). *İlköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin hikaye edici metinlerde özetleme ve ana fikir bulma becerileri üzerinde hikaye haritalarının etkisi*. Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.
- Şimşek, A.(2006). *İçerik türlerine dayalı öğretim*. Ankara:Nobel yay.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Ankara:Seçkin Yay.
- Yıldırım, K., Yıldız, M., Ateş, S. ve Rasinski, T.(2010).İlköğretim beşinci sınıf Türk öğrencilerin metin türlerine göre okuduğunu ve dinlediğini anlama düzeyleri.*Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*,10(3), 1855-1891.
- Yılmaz, M.(2008). Türkçede okuduğunu anlama becerilerini geliştirme yolları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(9), 131-139.